

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Received: 02.10.2025

Kabul / Accepted: 14.03.2026

Araştırma Makalesi / Research Article

DOI: 10.55666/folklor.1795345

**SÜVARİLERİN YENİDEN DOĞUŞU: KARGIDAN TABANCAYA GEÇİŞ VE
TURNHOUT SAVAŞI (1597)**

Mehmet Talha KALKAN*

Öz

İşbu çalışma, 24 Ocak 1597 tarihinde cereyan eden Turnhout Savaşı'nı Askerî Devrim tartışmaları çerçevesinde yeniden değerlendirerek erken modern dönemde süvari taktiklerinde yaşanan yapısal dönüşümü bütüncül biçimde incelemeyi amaçlamıştır. XVI. yüzyılın sonlarına dek savaş alanında belirleyici konumunu yitirmiş olan süvariler, mızrak ve kargı temelli şok saldırılarından ateşli silahlara dayalı hareketlilik ve ateş gücüne geçişle birlikte yeniden stratejik bir güç haline gelmiştir. Oranjeli Maurits ve kuzeni Willem Lodewijk önderliğinde yürütülen reformlar sonucunda Hollanda ordusu düzenli talim, doğrusal savaş düzeni ve salvo ateşi gibi yenilikleri benimseyerek tabancayı süvarinin asli silahı hâline getirmiş; bu da uzun süredir etkinliği tartışılan tabancalara yönelik kuşkuları ortadan kaldırmıştır. Turnhout Savaşı'nda uygulanan disiplinli, koordineli ve hızlı saldırılar, İspanyol tercios birliklerini kısa sürede bozguna uğratmış ve hafif süvarinin ateş gücüyle birleştiğinde ne kadar etkili olabileceğini göstermiştir. Bu durum, XVI. yüzyıl sonlarında savaş alanındaki güç dengesinin yalnızca piyade ve topçular lehine değil; aynı zamanda, yeniden yapılandırılmış süvari lehine de değişebileceğini ortaya koymuştur. Ayrıca Turnhout, Avrupa tarihinde yalnızca taktiksel bir dönüm noktası olmakla kalmamış, Akdeniz merkezli geleneksel askerî zihniyet ile Atlantik dünyasının yeniliğe dayalı savaş kültürü arasındaki derin düşünsel ve kültürel ayrışmanın da simgesi olmuştur. Amerika'nın keşfedilmesinden sonra küresel güç dengelerinde Akdeniz'in etkisi zayıflarken Atlantik dünyası yükselişe geçmiş, bu durum savaş kültürlerinde de belirgin bir karşıtlık yaratmıştır. İspanya, geleneksel düzenin ve kadim değerlerin sürekliliğini temsil ederken, Hollanda ve İngiltere pragmatizme dayalı stratejilerle yeni teknolojileri askerî sistemlerine entegre etmiştir. Turnhout, bu yönüyle XVII. yüzyıl Genel Dünya Krizi'nin kültürel boyutlarına ışık tutmuş ve askerî teknoloji ile zihniyet dünyalarının nasıl iç içe geçtiğini göstermiştir. Dahası, işbu savaş, devletlerin askerî organizasyonlarında, mali yapılarında ve stratejik düşünüş biçimlerinde meydana gelen dönüşümlerin de bir yansıması olmuştur. Sonuç olarak Turnhout Savaşı, ateşli silahların süvari taktiklerine entegrasyonu ile savaş alanındaki güç ilişkilerini kökten değiştirmiş; Askerî Devrim'in yalnızca piyade ve topçu ekseninde değil, süvarinin dönüşümü bağlamında da ele alınması gerektiğini açık biçimde ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Tabanca, askerî devrim, aşağı ülkeler, Oranjeli Maurits, İspanya.

* Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, e-posta: mehmettalhakalkan@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1954-5698>.

THE REVIVAL OF CAVALRY: FROM LANCE TO PISTOL AND THE BATTLE OF TURNHOUT (1597)

Abstract

This study aims to comprehensively reinterpret the Battle of Turnhout, fought on 24 January 1597, within the framework of the Military Revolution debate, examining the structural transformation of cavalry tactics in the early modern period. By the late sixteenth century, cavalry had largely lost its decisive position on the battlefield, yet the transition from lance- and spear-based shock charges to mobility and firepower centered on firearms enabled it to reemerge as a strategically significant force. As a result of the reforms implemented under the leadership of Maurice of Orange and his cousin William Louis, the Dutch army adopted innovations such as regular drill, linear formations, and salvo fire, establishing the pistol as the primary weapon of the cavalry and dispelling long-standing doubts about its effectiveness. The disciplined, coordinated, and rapid assaults executed at the Battle of Turnhout routed the Spanish tercios in a short time and demonstrated the extent to which light cavalry could be effective when combined with concentrated firepower. This transformation revealed that, by the end of the sixteenth century, the balance of power on the battlefield could shift not only in favor of infantry and artillery but also toward a restructured and tactically adaptive cavalry. Moreover, Turnhout was not merely a tactical turning point in European history; it also became a symbol of the deep intellectual and cultural divide between the Mediterranean's traditional military mentality and the innovation-driven warfare culture of the Atlantic world. After the discovery of the Americas, the geopolitical dominance of the Mediterranean waned while the Atlantic world rose in prominence, creating a pronounced contrast in approaches to warfare. Spain embodied the continuity of traditional order and ancient values, whereas the Dutch and English integrated new technologies into their military systems through pragmatically oriented strategies. In this respect, Turnhout shed light on the cultural dimensions of the seventeenth-century General Crisis and revealed the ways in which military technology and mental frameworks were deeply intertwined. Furthermore, this battle reflected broader transformations occurring within states' military organizations, fiscal structures, and strategic thought. Ultimately, the Battle of Turnhout fundamentally altered the power dynamics of the battlefield through the integration of firearms into cavalry tactics and clearly demonstrated that the Military Revolution must be examined not only from the perspective of infantry and artillery but also in terms of the evolving role and transformation of cavalry.

Keywords: Pistol, Military Revolution, Netherlands, Maurice of Orange, Spain.

Giriş

26 Ekim 1599 tarihinde Rowland White, Sir Robert Sidney'e heyecan içerisinde bir mektup yazarak kendisini bir tiyatro oyununda gördüğünü söylemiştir (Collins, 1746: 160). Mektuptan iki gün önce Turnhout Bozgunu adlı oyuna gitmiş olduğunu söyleyen Rowland White, İspanyollara karşı yapılan Turnhout Savaşı'nda yer alan tüm isimlere sahnede de yer verildiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla bu isimlerden biri olan Sir Robert Sidney de bir aktör tarafından canlandırılarak sahnede yer almış, İspanyolları öldürürken gösterdiği kahramanlıkla tasvir edilmiştir. "İki gün önce Turnhout Bozgunu sahnede canlandırıldı ve orada bulunan herkesin isimleri kullanıldı ki özellikle Sir Francis Vere'in adı anıldı ve onun rolünü oynayan kişi tıpkı onun gibi sakal bırakmıştı; ayrıca (oynayan kişi) gümüş işlemeli bir mavi saten yelek ve ona uyumlu şeritlerle süslenmiş pantolon da giymişti..." ifadeleriyle söze başlamış olan Rowland White, "Siz de bu gösteride, İspanyolları öldürürken, kılıçtan geçirirken ve mağlup ederken tanıtıldınız; Sir Francis Vere'e destek sağlarken gösterdiğiniz hizmetlere de onurlandırıcı bir şekilde yer verildi..." diyerek kendisi adına bu güzel haberi Sir Robert Sidney ile paylaşmıştır (Collins, 1746: 160). 24 Ocak 1597 tarihinde yapılmış olan Turnhout Savaşı, İngiltere tarihi ile ilgili birçok önemli olayın sahnelendiği bir dönemde gerçekleşmiştir (Shakespeare, 2005: 1-2). Protestan İngiltere'nin Katolik İspanyollara karşı verdiği dini mücadelenin önemli bir safhası olarak resmedilmiştir. Şüphesiz XVI. yüzyılın sonlarında sahnelenen bu oyun ile Turnhout'ta elde edilen zafer İngilizler adına büyük bir kahramanlık hikâyesine dönüşmüştür fakat Turnhout Savaşı'nın önemi bu oyun ve zaferle sınırlı kalmamış; aynı zamanda, savaş alanında büyük bir değişimin de başladığının habercisi olmuştur. Keza Turnhout'un çağdaş İngiliz sahnesinde yeniden üretilmesi, savaşın kültürel ve zihinsel düzlemlerde de derin bir iz bıraktığını göstermiştir zira bu oyun, Protestan İngiltere'nin Katolik İspanya'ya karşı verdiği mücadelenin yalnızca siyasi ya da dinî bir cepheleşme olmadığını, aynı zamanda savaşın anlamı, araçları ve temsil biçimleri üzerinden şekillenen kültürel bir zihniyet farkını da görünür kılmıştır. Nitekim sahnede kargılı/mızraklı İspanyol süvarilerinin karşısına tabancalı Hollandalı ve İngiliz süvarilerinin çıkarılması, Akdeniz dünyasının geleneksel askerî anlayışı ile yükselen Atlantik güçlerinin yenilikçi savaş kültürünün karşıtlığını sembolik düzeyde temsil etmiştir. Böylece Turnhout erken modern Avrupa'da savaş teknolojisiyle birlikte kültürel paradigmalarda da değiştiğinin ve bu değişimin toplumun kolektif hafızasında yer edindiğinin bir göstergesi hâline gelmiştir.

Genel hatlarıyla Turnhout Savaşı, göğüslerini ve sırtlarını kapatan bir zırh ile savaşan zırhlı süvarilerin kargı¹ yerine tabancayı etkin bir şekilde kullandığı ve kargılı ve tüfekli piyadelere karşı ezici bir üstünlük sağladığı ilk büyük meydan savaşı olmuştur. Babası Oranjeli Willem'den sonra "Birleşik Eyaletler" adındaki Hollanda'nın lideri olan Oranjeli Maurits ile kuzeni Willem Lodewijk önderliğinde 1590'lardan itibaren büyük bir değişim ve dönüşüm geçiren Birleşik Eyaletler Ordusu, savaş alanında ağırlıklı olarak ateşli silahlardan istifade etmiş ve bunun sonucunda da kargı kullanan süvariler yerine tabanca kullanan süvariler tercih edilmiştir. Mızrağa ve kargıya göre daha öldürücü olduğu kabul edilmiş olmasına rağmen süvarilerin tabanca kullanmasına mesafeli bir tutum takınan çağdaş askerî uzmanların görüşüne karşı Oranjeli Maurits, Turnhout Savaşı ile bu görüşün kırılmasına ve değişmesine ön ayak olmuştur. Daha da önemlisi, XVI. yüzyılın başlarından itibaren yavaş yavaş savaş alanındaki baskın rolünü piyadeye devretmiş olan ve kargılı ve tüfekli piyadeler karşısında kullanışsız görülen süvarilerin savaş alanında yeniden belirleyici bir güç olabileceğine dair kayda değer bir örnek oluşturmuşlardır. İşbu çalışma Turnhout Savaşı vasıtasıyla zırhlı süvarilerin savaş alanında yeniden nasıl etkin bir güç haline geldiğini ve kargı yerine tabancayı ana silah olarak nasıl benimsediklerini ele alarak bu gelişmenin Askerî Devrim'e olan katkısını incelemiştir. Bu bağlamda Turnhout Savaşı, erken modern dönemde yaşanan askerî dönüşümlerin kırılma noktalarından biri olmanın ötesinde ateşli silahların disiplinli talim ve taktiksel koordinasyon ile birleştiğinde süvari birliklerini yeniden işlevsel kılan bir adaptasyon sürecinin örneği olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Turnhout, Askerî Devrim tartışmalarına süvari birliklerinin dönüşümünü merkeze alan tamamlayıcı bir perspektif sunmuştur.

1. Amaç, Kapsam ve Yöntem

İşbu çalışmanın temel amacı, 1597 yılında gerçekleşen Turnhout Savaşı'nı Askerî Devrim çerçevesinde ele alarak süvari birliklerinin değişen savaş dinamikleri içindeki rolünü analiz etmektir.

ileri gelmiştir. Askeri Devrim kavramı, ilk kez Michael Roberts tarafından XVI. yüzyılın ortalarından itibaren askeri teknoloji, disiplin, talim ve taktik alanlarındaki dönüşümleri açıklamak üzere ortaya konmuş (Roberts, 1995); daha sonra Geoffrey Parker tarafından ateşli silahların yaygınlaşması, düzenli orduların kurulması ve *trace italienne* kuşatma sistemleri ile desteklenerek genişletilmiştir. Geoffrey Parker ayrıca bu dönüşümlerin yalnızca savaş alanlarını değil; aynı zamanda, devletlerin mali yapıları ve idari organizasyonlarını da değiştirdiğini öne sürmüştür (Parker, 1976: 208-209) fakat bu yaklaşım, çeşitli tarihçiler tarafından farklı açılardan eleştirilmiştir. Jeremy Black, bu dönüşümlerin “devrim” niteliğinden çok bölgesel ve kademeli değişimler olduğunu ve yalnızca ortaya konan 1560 ile 1660 arası yerine daha uzun ve geniş bir dönemin temel alınması gerektiğini savunmuş (Black, 1995), Clifford Rogers askeri dönüşümün Geç Orta Çağlardan itibaren süregelen bir süreç olduğunu ve Askeri Devrim; Piyade Devrimi, Topçu Devrimi ve Tahkimat Devrimi gibi birbirini takip eden bir dizi halkadan ileri geldiğini belirtmiştir (Rogers, 1995: 76-77). David Parrott da söz konusu taktiksel devrim anlatısının büyük oranda abartılı olduğunu ve süreklilik gösteren değişimlerin daha açıklayıcı olduğunu vurgulamıştır (Parrott, 1995: 245-246). Hélder Carvalho, André Murteira ve Roger Lee de Jesus ise Portekiz İmparatorluğu örneğinden hareketle Askerî Devrim düşüncesinin yalnızca Avrupa ile sınırlı kalmadığını, küresel bağlamda belirli oranda kendini gösterdiğini savunmuştur (Carvalho vd., 2021).

Mevcut literatürde Askeri Devrim, genellikle piyade ve topçu birlikleri ekseninde değerlendirilmiş, süvari birliklerinin dönüşümü, özellikle hafif süvari kullanımı ve tabanca taktikleri gibi öğeler ise ihmal edilmiştir. Bu bağlamda Turnhout Savaşı önemli bir istisna teşkil etmiş, geleneksel mızraklı/kargılı süvarilere karşı tabanca kullanan hareketli birliklerin sağladığı taktiksel üstünlük, savaş alanındaki güç dinamiklerinin değişimini açık biçimde ortaya koymuştur. Dolayısıyla bu çalışma, Askeri Devrim’in piyade merkezli yorumlarına alternatif bir perspektif sunarak süvari temelli dönüşüm dinamiklerini incelemeyi amaçlamıştır. Nitekim Turnhout, süvari birliklerinin savaş alanındaki rolünün yeniden tanımlandığı, erken modern dönemin karakteristik savaşlarından biri olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, Hollanda’nın askerî dönüşüm tecrübesi de bu bağlamda çarpıcı bir örnektir. Özellikle Oranjeli Maurits’in önderliğinde 1590’lardan itibaren uygulanan reformlar, Avrupa’daki askerî modernizasyonun öncülerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Doğrusal savaş düzeni, sistematik talim, standart eğitim ve küçük birliklere dayalı manevra kabiliyeti gibi uygulamalar, yalnızca taktik düzeyde değil; aynı zamanda, ordu yönetimi, finansman ve askerî profesyonelleşme gibi kurumsal düzeylerde de önemli dönüşümlere yol açmıştır.

Genel olarak işbu çalışmada birincil ve ikincil kaynaklar karşılaştırmalı biçimde ele alınmıştır. Anthonis Duyck’un savaş günlüğü ile Kardinal Bentivoglio’nun kroniği, Turnhout Savaşı’nın taktiksel özelliklerini ve sahadaki süvari kullanımı açısından özgün unsurlarını ortaya koymak amacıyla detaylı biçimde incelenmiştir. Bu analiz, çağdaş savaş raporları ve dönemin savaş anlatılarıyla desteklenmiş, olayın sadece tarihsel değil; aynı zamanda, taktiksel bağlamda da yorumlanmasına imkân tanınmıştır. Çalışmanın özgünlüğü açısından kritik olan yönü ise süvari algısının dönem içindeki evrimini göstermek üzere Sir Roger Williams, François de la Noue ve Bernardino de Mendoza gibi önde gelen askeri düşünürlerin metinlerinin sistemli bir biçimde karşılaştırılmasıdır. Bu bağlamda, özellikle XVI. yüzyılda yaygınlaşmaya çalışan ancak bir türlü “başarıya ulaşamayan” Alman Reiterlerinin neden etkisiz kaldığı meselesi, dönemin taktiksel zihniyeti ve teknolojik altyapısıyla birlikte değerlendirilmiştir. Söz konusu başarısızlık, yalnızca talim ve disiplin yetersizliğiyle değil; daha çok tabancanın yetersizliği ve saha içi taktiksel konumlandırma sorunlarıyla ilişkilendirilmiştir. Nitekim dönemin bazı yazarları tabancayı öldürücülüğüne rağmen ok kadar “kullanışlı” görmemiş, Oranjeli Maurits’in uyguladığı sistematik reformlar bu algıyı kırarak hem hafif süvari kullanımını hem ateşli silahların etkili entegrasyonunu mümkün kılmıştır. Çalışmanın özgün katkısı da tam bu noktada ortaya çıkmış; Clifford Rogers’ın “Piyade Devrimi”, “Topçu Devrimi” ve “Tahkimat Devrimi” gibi ardışık dönüşüm halkaları kuramında görünmez kalan süvari birliklerinin dönüşümünü merkeze alarak alternatif ve tamamlayıcı bir perspektif sunmaya çaba sarf edilmiştir. Bu bağlamda Turnhout Savaşı, hafif süvari birliklerinin tabanca taktikleriyle sağladığı üstünlüğüyle, erken modern savaş alanlarında süvarilerin yeniden tanımlanan rolünü anlamak için somut ve özgün bir örnek teşkil etmiştir.

2. Tabancanın Süvari Tarafından Kullanılma Süreci ve Hollandalılar

8 Aralık 1594 tarihinde kuzeni Oranjeli Maurits'e göndermiş olduğu mektupta Aelianus Tacticus tarafından yazılmış olan eserleri okuduğunu ve onlardan çok etkilendiğini ifade eden Willem Lodewijk, askerlere verilmesi gereken eğitimin ve onlara yönelik komutların öneminden bahsetmiştir (Duyck, 1862: 717-724). Daha da önemlisi, Willem Lodewijk, mektubunun son kısmında Aelianus Tacticus'tan öğrenmiş olduğu bir metottan bahsetmiş ve bu metodun askerini ateş etmeye yönelik gücünün düzenlenmesine yardımcı olabileceğini söyleyerek bu metodun uygulanmasıyla askerlerin daha isabetli ateş edebileceklerinin altını çizmiştir. Öğrenmiş olduğu bu düzenin büyük bir avantaj sağlayabileceğini de söyleyen Willem Lodewijk, "İlk sırada ateş edenler geriye dönerken sıradakiler, ileriye geçip sabit durarak ateş etmektedirler. Sonraki grup da ileriye geçerken bir önceki grup geri çekilmekte ve bu durum benzer şekilde devam etmektedir. Böylece, son sıralar ateş ettiğinde, ilk grup yeniden dolu olacaktır..." sözleriyle bu taktiği kuzenine anlatmıştır (Duyck, 1862: 722-723). Şüphesiz, Willem Lodewijk'ın kuzeni Oranjeli Maurits'e bahsetmiş olduğu bu taktik Hollanda ordusundaki ateşli silah kullanımına verilen önemin temellerini atmış ve Hollanda ordusunu, ondan efektif bir şekilde faydalanan kuvvetlerden birine dönüştürmüştür. Hollandalıların uygulamaya koymuş olduğu ve Geoffrey Parker tarafından Erken Modern dönemdeki en önemli askeri yeniliklerden biri olduğu ileri sürülen Salvo Ateşi (2007: 331), Oranjeli Maurits'i ve onun ordusunu Askeri Devrim sürecinin baş aktörlerinden biri haline getirmiştir (Roberts, 2018: 13-14).

Esasen tabancalar, 1540'larda Almanya'nın doğusunda icat edilmiş olup süvarilerin halihazırda kullanmış oldukları arkebüzlerden daha kolay ve daha kullanışlı bir yapıya sahiptir (Oman, 1937: 84-85). Savaş alanında bir süredir süvariler tarafından kullanılmakta olan arkebüz, tek elle kullanılacak bir silah olmamış, aynı zamanda, at üzerinde nişan alabilmek için hassas bir denge gerektirmiştir (Oman, 1937: 84-85). Ayrıca, tek bir mermi hakkı bulunan ve yeniden dolum için ziyadesiyle zamana ihtiyaç duyan arkebüzler, süvarilere hareket halindeyken atış imkânı sağlamamış, onları savunma konusunda saldırıya açık hale getirmiştir. XVI. yüzyılın ortalarına doğru Almanya'da kullanılan ve arkebüze göre daha kısa olan tabancalar, süvarilerin var olan sorunlarını büyük oranda ortadan kaldırmış,² atlıya üç atış yapabilme şansı sağlamıştır (Oman, 1937: 85). Tabancanın savaş alanında süvariler tarafından kullanılması da ilk kez Alman paralı askerleriyle gerçekleşmiş, Reiter adı verilen bu birlikler çeşitli savaşlarda yer almışlardır. İlk kez Mühlberg'te İmparator Şarlken ve imparatorluk birliklerinin üstünlüğü ile neticelenen muharebede yer alan Reiterler, Fransa İç Savaşı esnasında Dreux Muharebesi ve Moncontour Muharebesi gibi mücadelelerde ön plana çıkmışlardır (Oman, 1937: 88; Black, 2002: 88). Temel olarak caracole³ adı verilen bir taktiğe dayalı olarak mücadele eden Reiterler, on iki kişilik bir sıra halinde sırayla silahlarını ateşlemiş, silahını ateşleyen süvari de sıranın arkasına geçerek silahını doldurmaya koyulmuştur. Ardından düşman hattı içerisinde açılan gediklere veya hatlara saldırma hedefini odağına alan bu taktik sebebiyle tabanca kullanımı süvariler adına kullanışlı bulunmamış, tabanca yerine kargı daha kullanışlı ve pratik bir silah olarak görülmüştür. Nitekim XVI. yüzyılın ikinci yarısında kargı ile tabanca arasındaki rekabete yönelik eserler yazan Francois de la Noue ile Sir Roger Williams gibi yazarlar tabancanın öldürücülüğü hususunda hemfikirdi⁴ fakat her ikisi de silah becerisinin düşük oluşu, kararlılık eksikliği ve yetersiz eğitim gibi nedenler sebebiyle kargılı süvarilerin tabanca kullananlara göre daha iyi ve daha yüksek randıman sağlayabileceğini öne sürmüştür (Davis, 2015: 27). Keza İspanyollar ile isyancı Hollandalılar arasında yaşanan ve Oranjeli Maurits'in amcaları Nassaulu Lodewijk ile Nassaulu Hendrik'in ölümüyle sonuçlanan Mookerheyde Muharebesi, her iki yazarın da haklı olduğunu gözler önüne sermiştir. 1574 yılında gerçekleşen bu savaş, büyük oranda Hollanda ordusunda paralı asker olarak görev yapan Reiterlerin başarısızlığı neticesinde ağır bir yenilgiye dönüşmüş, kargılı süvarilerin pratikte tabancalı süvarilere karşı üstünlük sağlayabildiğini kanıtlamıştır (Oman, 1937: 562). Öyle ki Reiterler, silahlarını doldurdukları ve saflarını oluşturmaya başladıkları anda İspanyol mızrak/kargılı süvarilerinin saldırısına uğramışlar ve herhangi bir karşı saldırıda bulunamamışlardır. İlk sırada bulunan Reiterler, geriye çekilmiş ve yerlerine ikinci sırada bulunanlar gelmiş fakat onlar da düşmana karşılık verememişlerdir. Kargılı süvarilerin saldırılarına dayanamayan ve silahlarını doldurmakta zorlanan Reiterler, savaş alanını terk etmiş ve ordunun düzenini bozmuştur. Dolayısıyla tabanca, mızrak/kargı üzerindeki üstünlüğünü pratik manada göstermekte zorlanmış, düzenli ve iyi motive olmuş birliklere karşı yetersiz kalmıştır. Süvariler için silahın kullanılması adına iyi bir talimin ve askeri eğitimin

sağlanması esas olmuş, askerlerin disiplinli ve düzenli hareket etmesi gerekmiştir. Disiplinli bir orduya inanan ve askerinin sürekli eğitime tabi tutulması gerektiği görüşünü savunan Justus Lipsius vasıtasıyla Oranjeli Maurits ile kuzeni Willem Lodewijk da değişen bu savaş şartlarına uyum sağlayabilmek ve başta ateşli silahlar olmak üzere farklı yeniliklerden daha fazla istifade edebilmek için çalışmalara girişmişler, antik dönem eserlerine ağırlık vererek onlardan istifade etmişlerdir (Nimwegen, 2012: 160-161).

Temel olarak Oranjeli Maurits ve kuzeni Willem Lodewijk, Hollanda ordusunu antik dönem ordusuna benzeterak tüm değişiklikleri okumuş oldukları eserler üzerinden gerçekleştirmişlerdir. Şüphesiz Oranjeli Maurits ve kuzeni Willem Lodewijk'in üzerinde en fazla durduğu husus, Roma döneminde askerlerin kullandığı ve savaş esnasında belirleyici bir güç haline gelen mızrak/kargı ve ok gibi silahlardan daha fazla faydalanmak olmuştur. Doğal olarak, mızrak/kargı ve ok yerine ateşli silahlar ön plana çıkmış, bu silahların yaygınlaşmasına ve kullanılmasına önem verilmiştir fakat çağdaş yazarların da bahsini etmiş olduğu üzere ateşli silahların kadim olanlara kıyasla verimliliği büyük bir tartışma konusu olmuştur. XVI. yüzyılda ortalama bir okçu, 200 metre menzilli olmak üzere dakikada 10 civarında ok atmayı başarırken arkebüz kullananlar ise birkaç dakikada 1 atış atabilme şansına erişmişlerdir (Parker, 2013: 17). Öyle ki 200 metrelik okçu menzili büyük oranda isabetli atış imkânı sağlarken arkebüz kullanan bir asker 100 metrelik bir menzil içerisinde makul oranda bir atış yapma fırsatı bulmuştur. Aynı şekilde, misket tüfeği kullanan askerler de 2 dakikada 1 atış yapma eğilimi göstermiş, bu ateşleme oranı onların düşman ile yakın dövüş yapana kadar 1 veya 2 defa atış yapmaları ile sonuçlanmıştır (Parker, 2013: 18). Bu nedenle, misket tüfeği kullanan bu birlikleri rakip piyadeden ve ağır zırhlı süvariden koruyabilmek için kargı kullanan farklı birliklerden istifade etmek hayati bir önem arz etmiştir. Bu handikaplarına rağmen ateşli silahların diğer silahlara kıyasla sahip olduğu bir özellik, onları diğerlerinden ayırmış, ortalama bir okçuyu yetiştirmek için 3 yıl veya daha fazla bir süre gerekirken ateşli silah kullanan bir asker için bu süre yalnızca birkaç haftayı kapsamıştır (Parker, 2013: 18). Ateşli silahların sahip olduğu bu avantaj da Oranjeli Maurits ile kuzeni Willem Lodewijk'in onlara önem verip çalışmalarını ateşli silahlar üzerinde yoğunlaştırmalarını sağlamıştır. Bu iki önemli figür, bu silahlardan istifade edebilmek için farklı bir yol izlemişlerdir. 1590'larda Oranjeli Maurits ile kuzeni Willem Lodewijk, ateşli silahlardan daha fazla ve daha aktif faydalanmak adına askerleri, düşmandan uzak tutmayı ana amaç olarak belirlemiş ve bu bağlamda ateş gücünde sürekliliğe ehemmiyet vermişlerdir (Parker, 2022: 163). Buna göre, bir grup asker, silahlarını ateşleyip geriye çekilmişler, ardından ise, geride duran diğer askerler onların yerine geçerek silahlarını ateşlemişlerdir. Daha da önemlisi, Hollandalılar, ateşli silahlardan ziyadesiyle faydalanan ordulara karşı kalabalık ve dağınık birliklerle mücadele etmenin ciddi sorunlar doğuracağını düşünmüş, birlikleri de küçültüp dizilimleri arasında geniş mesafeler oluşturmuşlardır (Parker, 2022: 163). Oranjeli Maurits'in 250 kişilik piyade birlikleri 120 kişiye düşürülmüş, onlara liderlik etmesi adına subay sayıları artmıştır (Parker, 2022: 163). Subay sayısının artması ile askerlerin gelişigüzel ve başıboş hareketlerde bulunmasının önüne geçilerek askerlerin bireysel olarak arkadaşları ile uyumlu hareket etmesi mümkün kılınmıştır. Tüm askerlerin aynı anda silahlarını ateşlemeleri, manevra yapmaları, hareket etmeleri ve alınan emri uygulamaları arzu edilmiştir; askerler, Hollanda'da 1592 yılından itibaren neredeyse her gün eğitime ve talime tabi tutulmuşlardır (Nimwegen, 2012: 169). Süvariler de bu değişen askeri düşünceden olumlu manada etkilenmişlerdir. Hollanda, onları tümüyle tabancalı birliklere dönüştürmüş, silahları da standart bir hale gelmiştir (Parker, 1976: 202). Oranjeli Maurits ile Willem Lodewijk'in bu düzenlemeleri bir süredir savaş alanında piyadeye karşı pasif kalan ve belirleyici bir güç olmaktan çıkan süvarilerin yeniden önem kazanmasına aracılık etmiş, bu askerler, antik dönemde olduğu gibi orduların psikolojik üstünlüğü elde etmesine zemin hazırlamıştır. Aynı şekilde tabancalı süvariler, hızlı bir şekilde düşmanın üzerine giderek atışlarını yapıp hızlıca geri çekilmiş, geri çekilenlerin yerleri arkadan gelenlerle doldurulmuştur. Yapılan atışlardan sonra düşman hattı içerisinde gediklerin açılması beklenmiş ve ardından bu gediklerden istifade eden süvariler, bu alanlara girerek onları süpürmeye başlamıştır. Nitekim ağırlıklı olarak kargılı ve tüfekli piyadeden oluşan İspanyol ordusuna karşı Hollandalılar, bahsi geçen taktiği kullanarak tabancalı süvarinin hem kargılı/mızraklı süvariye hem piyadeye karşı üstünlüğünü göstermiş, 1597 yılında taraflar arasındaki Turnhout Savaşı'nda İngiltere destekli Hollandalı 800 tabancalı süvari, çeyrek saatte 2000 civarında askeri ortadan kaldırmıştır (Duyck, 1862: 217).

3. Çağdaş Askeri Uzmanlar Arasında Yeni Bir Tartışma: Tabanca mı, Kargı mı?

XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tabancalı süvari birliklerinin ortaya çıkması dönemin askerî uzmanları arasında yeni bir tartışmanın doğmasına sebebiyet vermiştir. Genel olarak çağdaş askerî uzmanlar, önemi gittikçe azalan süvarilerin ana silahlarının ne olması gerektiği üzerine kaleme almış oldukları eserlerde görüşlerini paylaşmışlar, yeni bir icat olan tabancaya karşı bakış açılarını ortaya koymuşlardır. Şüphesiz, bu isimlerin başında Fransa İç Savaşı'nın ön plana çıkan isimlerinden biri olan ve tüm sürece tanıklık eden François de la Noue gelmiştir. Fransa İç Savaşı'na tanıklık etmesi, muharebelerde aktif rol alması ve daha da önemlisi, tabanca kullanan Alman Reiter birlikleri ile savaşması François de la Noue'nin onlarla alakalı görüşlerini değerli hale getirmiştir. Kendi döneminde birçok kişinin tabancalı süvari birliklerine sempati ile bakmadığını ifade eden ve onlarla ilgili olarak tabancalı birliklerin okçu veya diğer süvariler kadar orduya katkı sağlamadığı eleştirisinin yapıldığını söyleyen François de la Noue, kargıyla kıyaslandığında tabancanın daha avantajlı bir silah olduğunu ifade etmiştir (Noue, 1587: 154). Silah kullanan askerler arasında kargılı süvarilerin tabancalı süvarilere karşı üstünlük sağlayacağı fikrinin oldukça güçlü olduğunu da belirten François de la Noue, bu durumu, Alman Reiter birliklerinin henüz ciddi bir başarı kazanamamalarına ve sahip oldukları gücü gösterememelerine bağlamıştır (Noue, 1587: 198). Açık bir şekilde Reiter birlikleri, en az kargılı süvariler kadar güçlü bir taarruz kabiliyetine sahiptir çünkü sıradan bir tabancalı süvari, birkaç kez atış yaparak düşmanın zırhını delme şansına erişmiştir. Ayrıca, Reiterler, yakın dövüş esnasında kılıçlarıyla saldırı yapma kapasitesi de göstermiştir ki bu özellikleri onları saldırı konusunda avantajlı hale getirmiştir. Sahip olduğu bu avantajlara rağmen François de la Noue, olası bir kargılı süvari ile tabancalı süvari arasındaki mücadeleden net bir kazanımı olmayacağını altını çizmiş, hatta doğrudan yapılacak bir saldırı durumunda kargılı süvarilerin üstün gelebileceğini de söylemiştir (Noue, 1587: 198). François de la Noue'yi bu düşünceye iten temel etmen ise Reiterler'i savaş alanında efektif kılacak taktiklerin henüz uygulanmamış olmasından ve bu tabancalı birliklerin birtakım kötü alışkanlıklarının bulunmasından ileri gelmiştir. Net bir şekilde, François de la Noue, Reiter birlikleri tarafından benimsenen caracole taktığının onlara büyük bir zarar verdiğini söyleyerek halihazırda birkaç kez ateş etme şansı bulunan tabancalı süvarilerin düşmana yüzü dönük şekilde ateş etmelerini eleştirmiştir. Düşmana 20 adımlık bir mesafede silahlarını ateşlemeye özen gösteren Reiterlerin bu şekilde daha az askerle ateş edebildiğini söyleyen Fransız asker, düşmana paralel şekilde ateş edebilmenin daha fazla askerle gerçekleştirilebileceğini ve böylece, daha fazla ateş gücüne erişilebileceğini belirtmiştir (Noue, 1587: 201). Diğer yandan düşmana ateş ettikten sonra arkaya geçerek silahlarını doldurmaları gereken askerlerin bu hareketleri bir tür geri çekilme olarak görülmüş ve onların kendi peşlerinden gelmelerine neden olmuştur. Bu nedenle Reiter birliklerinin savaşı kazanmaları sadece düşmanlara karşı yaptıkları ilk atışlardan sonra onların dağılmalarına bağlı olmuş, dağılan birlikler rahatlıkla yenilmiş, dağılmayıp bir şekilde savaşmaya devam edenler ise çoğunlukla tabancalı süvarilere üstünlük sağlamıştır çünkü süvariler ateş edebilmek için düşmana oldukça yakın bir konuma gelmek zorunda kalmışlardır (Noue, 1587: 201). Dolayısıyla François de la Noue, tabancalı süvarilerin başarılı olabilmesini yalnızca kusursuz bir taktiğe ve savaş stratejisine bağlılığa bağlamamış, kararlılık, disiplin ve cesaret gibi hususların da belirleyici özellikler olduğunu ifade etmiştir (Noue, 1587: 199- 201).

François de la Noue'den büyük oranda etkilenmiş olan ve eserinde onun görüşlerine de yer veren Sir Roger Williams da süvarinin ana silahının ne olması gerektiğine dair fikirlerini ortaya koymuştur. Tabancalı süvarilerin temel sorunlarının, silahlarını doğru şekilde dolduramamaları olduğunu söyleyen Gal asker, 80 ila 100 adımlık bir mesafeden silahlarını ateşleyen ve geri çekilen birliklerin doğrudan kargılı süvarilerin hedefinde olacağını söylemiştir (Williams, 1590: 34). Bu nedenle tabancalı süvarilerin sahip olduğu bu yavaşlık, onlar adına ciddi bir handicap oluşturmuştur. Kargılı süvarilerin saldırıları ise oldukça güçlü, korkutucu ve karardır. Özellikle taarruz yapan kargılı süvarilerin ilk ve/veya ilk iki hattı oldukça yetenekli askerlerden oluştuğundan tabancaya yakın bir saldırı değeri yaratmıştır. Öyle ki kargılı süvarilerin bu saldırı yeteneği birçok tabancalı süvarinin kendileriyle savaşmadan kaçmalarına neden olmuştur (Williams, 1590: 36). Bunların yanında Sir Roger Williams, tabancaların hâlâ güvenilmez silahlar olduğunu da belirtmiş, tabancaların bu yapılarının da askerlerin cesaretini kırdığını ve çok kez kargılı birliklere karşı mağlubiyet almalarına sebebiyet vermiş olduğunu vurgulamıştır. Sir Roger Williams da François de

la Noue gibi tabancalı süvarilerin başarılı olabilmesini iyi bir yönetime ve kararlı, disiplinli, cesur ve eğitimli askerlerin varlığına bağlamış ve onların başarılarının tümüyle bu özelliklerden geldiğini söylemiştir. Öte yandan, 1574 yılında Hollandalılar ile İspanyollar arasında vuku bulmuş olan ve kargılı süvarilerin tabancalı Reiter birliklerine karşı ezici bir üstünlük sağladığı Mookerheyde Muharebesi'nde görev alan Bernardino de Mendoza, tabancalı süvarilerle kıyaslandığında kargılı süvarilerin daha üstün olduğundan dem vurmıştır (Mendoza, 1597: 50). Ordunun ana gücünün piyadeler olmasıyla süvarinin eskisi kadar etkisinin kalmadığını da belirten Bernardino de Mendoza, küçük gruplar halinde bulunan kargılı süvarilerin sadece düşman süvari ile savaşma ve onları savaşta çekme gibi görevlerinin olduğuna dikkat çekmiştir (Mendoza, 1597: 54). Kendi döneminde çeşitli komutanların daha az zahmetli ve taşınması kolay olması hasebiyle mızrak ve kargılı süvari yerine tabancalı süvariye yöneldiğini söyleyen İspanyol asker, kargının tabancaya kıyasla yakın dövüşte belirleyici olduğuna işaret etmiştir (Mendoza, 1597: 54). Bernardino de Mendoza da diğer iki askeri uzman gibi tabanca kullanımındaki yavaşlığın büyük sıkıntılara neden olabileceğini ve tabancanın, düşman ile karşı karşıya bir mücadelede kullanışsız olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle, Bernardino de Mendoza için süvarilerin kargıları bırakıp tabanca ile savaşmalarına kati şekilde karşı çıkılmalı ve onların en iyi silahları olan kargılı birlikleri kuvvetlendirecek adımlar atılmalıdır (Mendoza, 1597: 55).

4. Turnhout Savaşı'na Giden Yol

Genel olarak "Aşağı Ülkeler" adı verilen bölgenin kuzey kısmında yer alan Hollanda, nehirlerle yarılmış bir coğrafyadan mühlhem olduğundan Hollandalılar ile İspanyollar arasındaki mücadele zaman içerisinde savunma ağırlıklı kale ve şehir kuşatmalarına dönmüştür (Israel, 1977: 43). Aynı zamanda, açık alanda veya meydana yapılan savaşların taraflar adına müspet bir başarı sağlamaması da onların savaş yerine kuşatmaya yönelmelerine zemin hazırlamıştır. Babası Oranjeli Willem'in suikasta kurban gitmesinden sonra Hollandalıların lideri olan Oranjeli Maurits de bu düşünceye bağlı kalmış, hükümranlılığı boyunca kısıtlı sayıda meydan savaşının içerisinde yer almıştır. 1597 yılındaki Turnhout Savaşı da Oranjeli Maurits'in ilk büyük savaşı olması ve kuzeni Willem Lodewijk ile gerçekleştirmeye çalıştığı reformların başarısını görmesi açısından büyük bir öneme haiz olmuştur. Öyle ki çeşitli ordularda paralı askerlik yaparak süvarilere karşı büyük üstünlük sağlayan piyadelere karşı süvariler, savaş alanında yeniden belirleyici bir konuma kavuşmaya başladıklarını Turnhout'ta göstermiş, Oranjeli Maurits'in süvari kullanımı ve taktikleri 30 Yıl Savaşları'nda İsviçliler tarafından kusursuza yakın şekilde uygulanmıştır. Dolayısıyla 1597 yılındaki Turnhout Savaşı, Avrupa askeri tarihinin en büyük süvari zaferlerinden biri olmuş ve tabancalı süvari, ilk kez bu savaşta doğru ve efektif bir şekilde kullanılmıştır.

Turnhout, Aşağı Ülkeler'de yer alan Brabant'ın ortasında konumlanan ve bölgenin önemli şehirleri sayılan Breda ve Anvers'e yakın bir noktada bulunmasıyla stratejik ehemmiyete sahip olan bir yerleşim yeridir. 1590 yılında İspanya'nın, Aşağı Ülkeler'de bulunan ordusunu Katoliklere yardım etmek amacıyla Fransa'ya doğru kaydırması Hollanda'nın bir süredir liderliğini yapan Oranjeli Maurits'in geniş kapsamlı bir taarruz yapmasına olanak sağlamış ve kendisi, 1590'da Breda, 1591'de Deventer, Hulst, Zutphen ve mmegen, 1592'de Coevorden ve Steenwijk, 1593'te Geertruidenberg ve son olarak 1594'te Groningen'i topraklarına katmıştır (Black, 2002: 111-112). Bilhassa İspanyolların Aşağı Ülkeler'in kuzey kısmında yer alan son toprakları Groningen'i kaybetmeleri (Puype, 1997: 71) onların buradan silinmelerine ve savunma hatlarını güneye taşımalarına neden olmuştur. Ayrıca, 1595 yılında Aşağı Ülkeler Valisi Avusturyalı Ernesto'nun hayatını kaybetmesi ile İspanyollar, kardeşi Alberto'yu bölgeye yeni vali olarak atamış (Vere, 1888: 254) ve onun önderliğinde kaybedilen toprakların yeniden alınmasına çaba sarf edilmiştir. İlk olarak Oranjeli Maurits'in 1591'de ele geçirmiş olduğu Hulst'u kuşatan Avusturyalı Alberto, 18 Ağustos 1596'da şehri yeniden ele geçirmiştir. Ardından, Hollandalıların ele geçirmiş olduğu diğer şehirlere yönelen Avusturyalı Alberto, kraliyetin mali anlamda sıkıntılar yaşamaması ile ordudaki isyanlar ve firariler ile uğraşmak durumunda kalmış, Fransızlar da güneyden İspanyol topraklarını yağmalamaya başlamışlardır (Hoek, 1914: 11). Doğal olarak, Avusturyalı Alberto'nun kaybedilen toprakları geri alabilme planı da sekteye uğramış, kendisi aynı anda hem Fransa hem de Hollanda ile uğraşmak durumunda kalmıştır. Fransa'nın Aşağı Ülkeler'e saldırması üzerine Avusturyalı Alberto da Brabant üzerinden olası bir Hollanda saldırısına mâni olmak ve Oranjeli Maurits'in bu bölgeden vergi toplayabilmesini engellemek için Kont Varas önderliğinde 4500 kadar piyade ile 500 süvariye

Turnhout'a yollamıştır. İspanyol ordusunun bölgedeki en iyi askerlerinden oluşan bu birlik, Hollandalıların bölgeden vergi toplamasını büyük oranda engellemiştir (De Slag Bij Turnhout, 1947: 130; Bentivoglio, 1643: 408). Ayrıca, Kasım 1596'da iflas etmiş olduğunu açıklayan İspanya'da askerlerin bir türlü maaşlarının ödenememesi Hollandalıları daha da tedirgin etmiş ve Hollandalılar, onların kendi şehirlerini yağmalamalarından çekinmişlerdir (Hoek, 1914: 15). Disiplinsiz bir ordu olarak görülen bu birlik, Hollandalıların Turnhout'a saldırmasını zaruri kılmış, Marcellis Baccx adlı kumandanın yoğun baskısına dayanamayan Oranjeli Maurits (De Slag Bij Turnhout, 1947: 132), 13 Ocak 1597'de saldırı için Devlet Konseyi ile görüşme kararını almıştır. İvedi bir şekilde Devlet Konseyi'ni toplayan Oranjeli Maurits, bir sonraki gün, yani, 14 Ocak'ta saldırı için gerekli izinleri almış, hazırlıklara başlamıştır (Hoek, 1914: 15). Oranjeli Maurits, düzenlenecek bu harekât ile etrafi boş olan ve alınması zor gözükme-yen Turnhout'ta bulunan birliklere saldırmayı ve burayı ele geçirmeyi planlamıştır (De Slag Bij Turnhout, 1947: 132).

14 Ocak 1597 tarihinde Oranjeli Maurits'e verilen harekât izni neticesinde Maurits ivedilikle hazırlıklara başlamış ve kendisiyle beraber orduyu komuta edecek isimleri peyderpey Geertruydenberg'te buluşmak adına göndermiştir. 14 Ocak'ta başlayan operasyon hazırlıkları 4 gün sürmüş, Oranjeli Maurits haricinde tüm üst düzey isimler buldukları Lahey'den ayrılmışlardır (Hoek, 1914: 15). Oranjeli Maurits, tüm süvarilerin ve piyadelerin 22 Ocak'ta Geertruydenberg'te bulunmasını istemiş, harekât planını Devlet Konseyi ile paylaşmasıyla beraber o da önce Dordrecht'e, ardından da Geertruydenberg'e hareket etmiştir. Willemstad, Den Briel ve Dordrecht'ten gelen yaklaşık 6000 piyade ile Geertruydenberg'te buluşan Oranjeli Maurits (De Slag Bij Turnhout, 1947: 133), ailevi işleri nedeniyle Almanya'ya gitmeyi planlayan ve savaş için bu planı erteleyen Hohenlohe Kontu Philip'i süvarilerin başına getirmiştir (Duyck, 1864: 212-213). Geertruydenberg'te piyadeler ile buluşmuş olan Oranjeli Maurits, vakit kaybetmeden yola çıkmış ve Turnhout yolu üzerinde yer alan Oosterhout'a vararak burada Nijmegen, Breda ve Bergen-op-Zoom'tan gelen 600 ile 800 kadar süvari ile buluşmuştur. Buradaki süvariler tabancalı olup hiçbir şekilde kargı taşımamışlardır; askerler tamamen miğfer, boyun zırhı, göğüs zırhı, omuz levhaları ve kol levhaları ile donanmış durumdadır (De Slag Bij Turnhout, 1947: 134). Takviyelerin de gelmesiyle hızlıca yola koyulan Oranjeli Maurits, Turnhout'a yakın bir yer olan Ravels'te birlikleri dinlendirmiş ve bozuk olan yollar nedeniyle geride kalan birlikleri beklemiştir. Aynı zamanda Ravels'ten Turnhout'a giden yolların kontrolü yapılmış ve taraflar arasındaki ulaşımı sağlayan köprü Hollandalılara geçmiştir (Duyck, 1864: 213).

Görsel 1. Aşağı Ülkeler Coğrafyası

Öte yandan, Bergen op Zoom'dan gelen süvarilerin durumu nedeniyle Hollanda tarafında bir hazırlığın yapıldığını öğrenen Varas Kontu Philibert de Rye,⁵ düşmanın durumundan emin olmadan herhangi bir adım atmamış (Hoek, 1914: 17), onların Turnhout'a yaklaştıklarını anlayınca kurmaylarıyla görüşmeye başlamıştır. Turnhout'a bir saatlik mesafede bulunan Ravels'e gelen Hollanda birlikleri hakkında bilgi elde etmesiyle Varas Kontu Philibert de Rye, Turnhout'tan ayrılma kararı almıştır (Duyck, 1864: 214); fakat onun bu gecikmeli kararı İspanyolların gerekli önlemleri alamadan hareket etmesine sebebiyet vermiştir. İspanyol tarafı hatırı sayılır bir sayıda asker bırakarak Herenthals adlı bir bölgeye doğru çekilmeye ve sabaha karşı hareket etmeye başlamıştır. Tüm gücüyle hareket etmesine rağmen İspanyollar, bozulan yollar ve taşan nehirler nedeniyle oldukça yavaş bir çekilme sürecine girmiştir. Dönüş yolunda yer alan bir nehir ve ardında yer alan bir geçit, ordunun teker teker geçişini mümkün kılmış, Hollandalıların buraya varması halinde de onları yavaşlatmaları adına birkaç kişilik küçük bir birlik bırakılmıştır. 9'ar ve 11'er kişilik pozisyonda ilerlemeye başlayan İspanyollar, baş ve arka tarafa tüfekçileri, orta kısma da kargılı olanları yerleştirmiştir (Hoek, 1914: 19; Duyck, 1864: 214). Yaklaşık 1500 kişilik Alman tüfekçileri ve kargılı piyadeleri hareket eden birliğin başında ve ortasında yer almış, orta kısımda onlara 1000 kadar Valon piyade eşlik etmiştir. Birliğin arkasında ise 1500 kişilik Treviso Markisi önderliğinde İtalyan askerleri yer almıştır. İspanyol birliklerinin yer aldığı tek yer ise kargılı/mızraklı süvari birlikleri olmuş, Don Juan de Cordoba, Don Alonzo de Mondragon ve Don Juan de Guzman liderliğinde İspanyol süvarileri ile Balkanlardan ve Aşağı Ülkeler'den gelen süvariler de onlara katılmışlardır. Süvarilerin yönetimi ise İtalyan Nicolo Basta'ya bırakılmıştır (Duyck, 1864: 214& De Slag Bij Turnhout, 1947: 130). Dolayısıyla 4000 piyade ve 600 kadar süvari ile İspanyollar, 3 saatlik mesafede olan Herenthals'a çekilerek daha korunaklı olan bölgeye doğru kaymak istemişlerdir.

5. Turnhout Savaşı ve Sonrası

Ravels'te dinlenme fırsatı bulan ve komutanlarla Turnhout'a saldırma planlarını gözden geçiren Oranjeli Maurits, öncü birliklerin kendisine İspanyol ordusunun ayrılmaya dair hazırlıklara giriştiği haberini vermesiyle bölgeye yönelmiştir. Yoğun yağışlar nedeniyle bozulan yollar yeniden Oranjeli Maurits'in yavaş hareket etmesine ve sabah saatlerinde köye varabilmesine neden olmuştur. İspanyolların köyü terk ettiğinin anlaşılmasıyla tüm ordu, onları yakalamaya çalışmıştır. Kısa bir süre sonra İspanyolların küçük bir birlik bıraktığı nehre ve sonrasındaki geçide ulaşan Hollandalılar, burada bir pusunun olabileceğini düşünmüş ve daha ileri gidilmemesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir fakat Marcellis Baccx ve Francis Vere kesinlikle devam edilmesi gerektiğini ve aksinin büyük bir utanç kaynağı olacağını söyleyerek Oranjeli Maurits'i ikna etmişlerdir (Duyck, 1864: 215; De Slag Bij Turnhout, 1947: 135). Francis Vere ile Marcellis Baccx, yanlarına 200 tüfekçi alarak nehri geçmeyi başarmışlar, "Van der Aa" adlı bir kumandan da onlara yardımcı olarak bir grup askerle karşıya geçmişlerdir (Orlers, 1613: 198). Hollandalıların karşıya başarılı bir şekilde ulaşması ve İspanyolların geri çekilmesi ile Francis Vere ve Marcellis Baccx, İspanyol ordusunun peşinden gitmeye başlamışlardır. Francis Vere, beraberindeki 200 kadar tüfekçi ile İspanyol ordusunu bulmayı ve onu yavaşlatmayı amaçlamış, süvarilerin de karşıya rahatlıkla geçebilmesi, onun peşinden gitmelerine yardımcı olmuştur (Vere, 1888: 258). Hatta Marcellis Baccx, süvarinin geçidi rahat geçebilmesi için hızlıca yeni bir yol açmış ve her iki isim de İspanyol ordusunu bulmayı amaçlamışlardır. Nihayetinde Francis Vere ve Marcellis Baccx, İspanyol ordusunu yakalayarak onlara taciz ateşinde bulunmuş, onları Tienenheide denilen düz ve tümüyle açık bir alanda yakalamışlardır (Duyck, 1864: 216). Daha da önemlisi, açık alanda yakalanmış düşman, sağında ormanlık bir alan ve solunda da bataklık ile çevrelenmiştir. Ormanlık alan Hollandalılara kamufle olabilecek alan yaratmış, onlar da bu alandan ziyadesiyle yararlanmışlardır. Francis Vere, beraberindeki 200 tüfekçiyi ormanlık alana dağıtarak geride kalmış olan birliklere haber göndermiş ve onları beklemeye koyulmuştur (Vere, 1888: 258). Öte yandan, ilerlemiş oldukları düzlük alana rağmen aşırı yağmurla kötüleşen arazi İspanyolların işlerini zorlaştırmış ve onların hızlı hareket etmelerine mâni olmuştur. Francis Vere ve beraberindekiler, Oranjeli Maurits'i beklerken İspanyolları daha da yavaşlatmayı başarmış ve onların açık alandan ayrılabilme ihtimalini ortadan kaldırmışlardır (Orlers, 1613: 198).

Francis Vere ile Marcellis Baccx'ın İspanyol kuvvetlerini yakaladığı haberlerini alan Oranjeli Maurits, vakit kaybetmemek adına teker teker geçitten geçmek zorunda kalan piyadeleri beklemek

yerine düşmana doğrudan süvari ile saldırmaya karar vermiştir. Hohenlohe Kontu Philip'in önderliği ve Solms Kontu George Everhard'ın desteğiyle tüm süvariler, hızlı bir şekilde İspanyol birliklerinin bulunduğu noktaya doğru hareket etmiştir (Vere, 1888: 260). Bir süre sonra en başta Hohenlohe Kontu Philip ve en sonda Oranjeli Maurits olmak üzere Hollandalılar, Vere'nin bulunduğu ormanlık araziye gelmiş ve ivedilikle bir saldırı planı hazırlamışlardır. Bir an evvel düşmana saldırmak isteyen Hohenlohe Kontu Philip, hareket eden birliklerin ön kısmına, İskoç William Edmond da arka kısmına ani bir saldırı düzenlemiş, Marcellis Baccx ise Edmond'a destek vererek Varas Kontu Philibert de Rye'nin de bulunduğu arka tarafa doğru hücum etmiştir (Hoek, 1914: 23-24). Hohenlohe Kontu Philip'in ani bir saldırı ile birliklerin önüne doğru manevra yapması tam manasıyla savaşa pozisyonu alamayan İspanyolların dağılmasına ve süvarinin de kaçmasına sebebiyet vermiştir (De Slag Bij Turnhout, 1947: 137; Duyck, 1864: 217). Süvarilerin kaçması neticesinde düşman ile tek başına savaşmak zorunda kalan İspanyol piyadeleri arasında da boşluklar oluşmaya başlamış, William Edmond ile Marcellis Baccx da bu boşluklardan sızarak tam manasıyla bir kaosun yaşanmasına zemin hazırlamışlardır (Vere, 1888: 260; De Slag Bij Turnhout, 1947: 137). Hatta, Oranjeli Maurits'in yanında bulunarak onu korumak ve yedek bir güç olarak beklemek adına görevlendirilen Sir Robert Sidney de kendisine verilen emri yanlış anlayarak savaşa dâhil olmuş (Hoek, 1914: 26) ve Oranjeli Maurits korumasız kalmıştır. Sir Robert Sidney'in savaşa girmesi yaşanan kaosun daha da artmasına ve birliklerin disiplininin tümüyle kırılarak askeri formasyonun bozulmasına neden olmuştur. Dağılan piyadeler düzensiz bir şekilde kaçışmaya çalışmış ve doğal olarak bu durum, yaşanan paniği artırmıştır. Artan panikle beraber savaş alanından kaçmaya çalışan İspanyollar, Hollandalı süvarilerin kurbanı olmuş ve tabancalı birlikler onları rahat bir şekilde öldürmüşlerdir. Sayıların mübalağalı olabileceği ihtimali göz önünde bulundurulmakla birlikte yalnızca 15 dakikada iki binin üzerinde İspanyol piyadesi öldürülmüş (De Slag Bij Turnhout, 1947: 137), beş yüz civarında asker de esir olarak ele geçirilmiştir. İspanyol birliğinin başında bulunan Varas Kontu Philibert de Rye de öldürülmüş, yalnızca çok az sayıda bir piyade ile kargılı/mızraklı süvari birliği savaş alanından kaçabilmiştir. İspanyollar adına süvarilerin başında bulunan İtalyan Nicolo Basta, geride kalan askerleri toplamış ve onlarla bölgeden uzaklaşmıştır. Öte yandan, Hollandalılar ise yalnızca 7 kişi kaybetmiş, birkaç da yaralı vermiştir (Duyck, 1864: 220). Her iki tarafın kayıpları savaşın ardından köylülerce gömülmüştür; İspanyol ordusunun başı olan ve hayatını kaybeden Varas Kontu Philibert de Rye'in bedeni de Mechelen'e gönderilmiştir. Savaşın ardından kaçan İspanyolların geride bıraktıkları sancaklar, Hollandalılar tarafından zaferin nişaneleri olarak Lahey'de sergilenmiştir. Tüm bu gelişmelerin ardından kendilerine yardım gelmeyeceğini anlayan Turnhout'taki İspanyol birliği de 28 Ocak'ta teslim olmuş ve köyü Hollandalılara bırakmışlardır (Duyck, 1864: 220).

Alınan mağlubiyet haberinin ardından İspanyollar, Brüksel'de bir toplantı yaparak savaşın kritiğini yapmışlar, Varas Kontu Philibert de Rye'in kaçmaya çalışmasını büyük bir stratejik hata olarak görmüşler ve onu eleştirmişlerdir (De Slag Bij Turnhout, 1947: 40). Savaş alanından kaçan birlikleri toplayarak onları oradan çıkararak Nicolo Basta da eleştirilerin odağında yer alan isimlerden biri olmuş ve ormanlık alandan çıkarak ani bir saldırıda bulunan Hollanda süvarileri ile İspanyol piyadeleri arasında bir bariyer oluşturmamakla itham edilmiştir (De Slag Bij Turnhout, 1947: 140). Nitekim Hollandalı süvariler, saldırı anında İspanyol piyadeleri ile karşı karşıya kalmış, İspanyol süvarilerle ciddi bir mücadeleye girmemişlerdir. Muhtemelen savaş alanından kaçmayı tercih eden süvariler de İspanyol piyadeleri üzerinde büyük bir moralsizlik kaynağı olmuş, onları kendi kaderlerine terk etmişlerdir. Dolayısıyla İspanyol piyadeleri, ilk kez bu denli büyük bir kıyım yaşamışlar ve Hollandalılar da daha güneye doğru inme imkânı bularak hızlı bir şekilde genişleme şansı bulmuşlardır (Kalkan, 2014: 37). İsyanın başından beri Hollandalılara destek veren İngilizler de bu zaferi kutlamışlar ve Kraliçe Elizabeth, savaşta göstermiş olduğu üstün gayret vasıtasıyla Sir Francis Vere'e bir mektup göndererek onun hizmetini takdir etmiştir (Vere, 1888: 262). Nitekim İngilizlerin Sir Francis Vere ile Sir Robert Sidney aracılığıyla Hollanda'da göstermiş oldukları başarılar, çeşitli kitapçıklarla İngiltere'de de duyurulmuştur. Öyle ki 1597'de Londra'da basılmış olan *A discourse more at large of the late overthrowve giuen to the King of Spaines armie at Turnehaut, in Ianuarielast, by Count Morris of Nassawe, assisted with the English forces* adlı bir kitapçıkta savaşın nedeni ve sonucu kısa bir şekilde anlatılmış, kibirli ve zalim bir güç olarak gösterilen İspanyolların Tanrı tarafından cezalandırıldığı ifade edilmiştir (1597: 4). Diğer bir deyişle,

elde edilen bu büyük zafer İngilizler adına haklı bir dava olarak görülmüş, İngilizler bu mücadelede Tanrı'nın kendi taraflarında yer aldığına inanmış ve 1588 yılında İngiltere'yi fethetmek isteyen İspanyollar, kibirleri ve fethetme hırsları nedeniyle Turnhout'ta yeniden ağır bir yenilgi almışlardır (*Discourse*, 1597: 2-3). Nitekim İngilizler, İspanyollara karşı girişmiş oldukları bu ilahi mücadeleyi tüm İngiliz halkına duyurabilmek adına bu savaşı tiyatro sahnesine de taşımış, 1599 yılında Turnhout Bozgunu adlı oyun onların sahip olduğu Mesihçi bakış açısını gözler önüne sermiştir (Shakespeare, 2005: 1-2). 1588 yılındaki Armada yenilgisinden sonra Tanrı, zalim İspanyollara karşı haklı ve adil İngilizleri destekleyerek onların aracılığıyla Hollandalılara zafer vermiştir. Hatta Turnhout Bozgunu, 1590'lardan itibaren İspanyollara karşı girişilen masraflı savaşın haklılığını halka anlatmak ve onların askerliğe yönelik bakış açısını kuvvetlendirmek adına Elizabeth İngiltere'sindeki kahramanlık destanlarından birini oluşturmuş (Shapiro, 1989: 360), Sir Francis Vere ile Sir Robert Sidney de rol modeller olarak ön plana çıkarılmıştır.

Esasen Turnhout Savaşı yalnızca siyasi ve dini cepheleşmenin değil; aynı zamanda, savaşa ve savaş kültürüne dair farklı askerî yaklaşımların karşı karşıya geldiği bir muharebe hâline gelmiştir. İspanyol askerî geleneği uzun süre kargı ve mızrak gibi klasik süvari silahlarını muhafaza etmiş ve bu silahların savaş alanındaki etkinliğini sürdürmeye çalışmıştır. Nitekim dönemin bazı İspanyol askerî yazarları da süvari savaşında kargının üstünlüğünü savunmaya devam etmiş ve tabancalı süvarilerin etkinliği konusunda ihtiyatlı bir tavır sergilemişlerdir. Buna karşılık Hollandalılar tabancayı benimseyerek süvari birliklerinin ateş gücüne dayalı yeni taktik düzenler geliştirmeye yönelmişlerdir. Özellikle Hollanda tarafında antik askerî metinlerden esinlenen talim düzenleri ve ateş disiplinine dayalı uygulamalar bu yaklaşımın düşünsel arka planını ortaya koymuştur. Bu durum askerî teknolojiadaki değişimin yalnızca silahların dönüşümüyle sınırlı kalmadığını, askerî düşünce ve taktik anlayışındaki farklılaşmalarla da yakından ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu çerçevede Turnhout, geleneksel süvari savaşının sürdürülmesi ile ateş gücüne dayalı yeni taktik arayışları arasındaki çekişmenin sahada görünür hâle geldiği önemli muharebelerden biri olmuştur.

Sonuç

"Aşağı Ülkeler İsyanı" olarak da bilinen Hollanda İsyanı esnasında gerçekleşmiş olan Turnhout Savaşı, yalnızca Hollanda ile İspanya arasında yapılmış bir mücadele olmamış, aynı zamanda, Askerî Devrim olarak adlandırılan değişim ve dönüşüm sürecinin önemli sacayaklarından birini oluşturmuştur. Bilindiği üzere 1540'larda Almanya'da icat edilmiş olan tabanca, çoğunlukla kargı veya tüfek kullanan süvarilerin ana silahı olarak düşünülmüştür. Nitekim tabancalı süvariler, Fransa İç Savaşı'nda ve Aşağı Ülkeler İsyanı'nda yer almaya başlamış ve belirli oranda da başarılı olmuştur. Kargıya kıyasla daha delici ve daha öldürücü olan tabancanın savaş alanında süvari tarafından kullanılmasına dair etkin bir stratejinin geliştirilememesi onun kullanışlı olarak görülmemesine sebebiyet vermiştir. Keza çağdaş askerî uzmanlar da tabancanın sahip olduğu avantajlara rağmen kargılı süvarilerin pratikte daha kullanışlı olduğu fikrinde mutabık kalmışlardır. 1574 yılında İspanyollar ile Hollandalı isyancılar arasında gerçekleşmiş olan Mookerheyde Muharebesi de bu uzmanların argümanlarını desteklemiş, Hollanda tarafında paralı asker olarak görev alan tabancalı süvarilerin İspanyol kargılı süvarileri tarafından yapılan saldırılara karşılık verememesi ve yaşadıkları panik ve korku nedeniyle silahlarını ateşleyememeleri büyük bir bozguna neden olmuştur. Dolayısıyla tabancanın kargıya oranla sahip olduğu avantajları ve üstünlüğü gösterebilecek ve onlardan faydalanabilecek askerî taktikleri uygulamak gerekmiştir ki Hollandalıların üstünde duracağı husus da tam olarak budur. Şüphesiz Turnhout Savaşı'nda elde edilen zaferi yalnızca tek bir faktöre indirgemek mümkün değildir. İspanyol birliklerinin geri çekilme halinde bulunmaları, geçit ve nehir gibi coğrafi dar boğazların hareket kabiliyetlerini sınırlaması, süvari birliklerinin erken safhada savaş alanını terk etmesi ve piyade düzeninin hızla çözülmesi gibi unsurlar da savaşın sonucunu etkileyen önemli etkenler olmuştur fakat bu çalışmanın merkezinde yer alan husus, söz konusu koşulların Hollanda süvarileri tarafından tabancaya dayalı ateş gücü ile birleştiğinde nasıl stratejik bir avantaja dönüştürüldüğüdür. Bu yönüyle tabanca, savaşın tek belirleyici unsuru olmasa da zaferin ortaya çıkmasında merkezi bir rol oynamış ve süvari taktiklerinin dönüşümünde kritik bir araç olarak öne çıkmıştır.

Oranjeli Willem'den sonra isyancı Hollandalıların liderliğini üstlenen Oranjeli Maurits, kuzeni Willem Lodewijk ile askerî yapı içerisinde antik dönem taktiklerini ve anlayışlarını

özümseyerek onlardan faydalanma yoluna gitmiş ve tabanca da bu değişim ve dönüşüm sürecinin temel noktalarından birini oluşturmuştur. Tabancalı süvarilere talimin ve askeri eğitimin verilmesi ve onların disiplinli ve düzenli şekilde hareket etmesi sağlanmıştır. Muhtemelen hem Oranjeli Maurits'in hem kuzeni Willem Lodewijk'in tabancalı süvarilerden faydalanmak istemesinin altında bu süvarilerin silah kullanımını mızrak/kargı kullanan askerlere göre oldukça kısa bir sürede öğrenebilmeleri ve bu silahın kullanımında ustalaşabilmeleri belirleyici olmuştur. Normal şartlar altında 2 ila 3 senede mızrak atabilme konusunda ustalaşan mızraklı süvarilere göre tabancalı süvariler yalnızca birkaç haftada bu yetkinlikleri kazanmış, onlara verilen talimlerle bu yetkinlikler derinleştirilmiştir. Dağınık bir şekilde, ani ve hızlı bir saldırı yaparak İspanyol süvarilerini kaçırın ve piyadelerle baş başa kalan Hollandalı tabancalı süvarilerin bu denli başarılı olmasının altında bu husus yatmış, sadece birkaç dakika içerisinde kendilerinden birkaç kat fazla sayıda piyade karşısında ezici bir üstünlük elde etmişlerdir. Öyle ki bu üstünlük, kısa süre içerisinde Hollandalı tabancalı süvarilerin piyade hatlarını yararak İspanyol birliklerine ağır kayıplar vermesine imkân sağlamıştır. Daha da önemlisi, tüm bu saldırı süreci yalnızca tabancalı süvariler tarafından gerçekleştirilmiş, şok bir saldırı ve ardından uygulanan disiplinli ve doğru atış formasyonu Hollandalılar adına süvarilerin savaş alanında yeniden belirleyici bir güç olmasını sağlamıştır. Nitekim, 1597 yılında Hollandalıların süvarileri doğru programlanmış bir formasyon dâhilinde ve etkin bir taktikle kullanmalarını sağlayan Turnhout Savaşı'ndan üç sene sonra Nieuwpoort'ta piyadeleri de aynı şekilde kullanmaları var olan bu değişimi ve dönüşümü hem süvariler hem de piyadeler açısından gözler önüne sermiştir. Açık bir şekilde hem Turnhout hem Nieuwpoort XVI. yüzyıl boyunca Avrupa'nın en elit piyadelerinden olan tercioların doğru taktiklerle yenilebileceğini göstermiştir. Son kertede Turnhout, XVII. Yüzyıl Genel Dünya Krizinin bir uzantısı olarak erken modern Avrupa'da farklı kültürel ve zihniyet dünyalarının karşılaşmasını da temsil etmiştir. İspanyolların mızrak ve kargı gibi geleneksel silahlara bağlı kalışı, kadim Akdeniz düzeninin sürekliliğini yansıtırken; Hollanda ve İngiltere'nin tabancayı benimseyerek onu disiplinli bir talim ve pragmatik bir stratejiyle bütünleştirmeleri, yükselen Atlantik güçlerinin yeniliğe açıklığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla Turnhout, XVI. yüzyılın sonundaki bir muharebe olmanın ötesinde, Akdeniz kültürü ile Atlantik kültürü arasındaki zihniyet ve değerler çatışmasının küçük fakat çarpıcı bir temsilidir. Bu açıdan bakıldığında, savaş yalnızca Askerî Devrim tartışmalarının sacayaklarından birini oluşturmakla kalmamış; XVII. yüzyıl Genel Dünya Krizi'nin kültürel boyutunu da görünür kılarak Avrupa'nın jeopolitik dönüşümünün askerî ve kültürel düzlemlerde nasıl iç içe geçtiğini gözler önüne sermiştir.

Sonnotlar

¹ İşbu çalışmada “kargı” terimi, erken modern dönemde piyadelerin savunma hattı oluşturmak amacıyla kullandıkları daha uzun kargılardan ayrılarak ağır süvarilerin hücum silahı olarak benimsedikleri ve literatürde lance olarak adlandırılan mızrak türlerini de kapsayacak biçimde kullanılmıştır. Dolayısıyla burada “kargı” ifadesi, yalnızca savunma amaçlı uzun piyade silahlarını değil; aynı zamanda süvarilerin hat yarmaya, düşman düzenini bozarak psikolojik üstünlük kurmaya ve şok etkisi yaratmaya yönelik darbeli saldırılarında kullandıkları mızrakları da içeren geniş bir anlam çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bununla birlikte İspanyol ordusunda görev yapan *jinetes* gibi hafif süvari birliklerinin kullandığı, fırlatma amaçlı daha kısa ve hafif mızrak türleri bu kapsamın dışında tutulmuş; söz konusu terim özellikle ağır süvarilerin klasik mızraklarını ifade etmek üzere tercih edilmiştir. Ayrıca İspanyol süvarilerinden bahsedilirken zaman zaman “mızraklı/kargılı” şeklinde ortak bir ifade kullanılması, ordunun hem ağır süvariler (*lanceros de caballería*) hem hafif süvariler (*jinetes*) gibi farklı türleri bir arada bulundurmasından kaynaklanmıştır.

² Temel olarak ateşli silahların kullanımı noktasındaki bu kolaylık XVI. yüzyılın ilk yarısında yaygınlaşan çarklı kilit mekanizmasından ileri gelmiştir. Çarklı kilitten evvel arkebüzlerin kullanımında sürekli yanan bir fitile ihtiyaç duyulmuştur fakat askerlerin sürekli yanlarında yanabilir bir fitil bulundurmalarının beraberinde getirdiği zorluklar, arkebüzlerin kullanılabilirliğini ciddi oranda sınırlamıştır. Bilhassa yağışlı havalarda fitilin tutuşmaması ve karanlık yerlerde/zamanlarda ateşin askerlerin yerlerini belli etmesi gibi durumlar da alternatif mekanizmaların ortaya çıkmasına etki etmiştir. Bu bağlamda çarklı kilit de bu sürecin sonucunda icat edilmiş ve böylece, çelik bir çark ile çakmak taşının sürtünmesine bağlı olarak ortaya çıkan kıvılcımların barutu tutuşturmasıyla ilave bir ateşe gerek kalmadan bir mekanizma oluşturulmuştur. Çarklı kilit mekanizması ile silahlar küçülmüş ve hafifleşmiş, hareket halinde de piyadeye/süvariye atış imkânı vermiştir. Bu nedenle çarklı kilit mekanizması arkebüzlerin de küçülmesine ve tabancaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

³ Caracole adlı taktik, mızrak fırlatan ve/veya ok atan süvariler tarafından halihazırda uygulanan bir yöntem olup atlıların sıralı bir şekilde atış menziline girerek sırayla silahlarını kullanmalarına dayanmıştır. Atışını yapmış olan atlı, düşmana saldırmak yerine sıranın en arkasına geçip yeniden yapacağı atışa hazırlanmıştır. Kargılı piyadeye karşı oldukça etkili olan bu taktik ile süvariler, düşman hattı içerisinde gedikler açmayı ve oralara sızarak bu boşluklardan yararlanmayı benimsemişlerdir.

⁴ XVI. yüzyıldaki askerî uzmanlardan Francois de la Noue, zırhlı birinin mızrakla öldürülmesini neredeyse mucize olarak nitelendirmiştir. Mızrağa kıyasla ateşli silahların öldürücülüğü yüz kat daha yüksek olup sahip olduğu bu avantaj, ateşli silahların kullanımı konusunda ısrar edilmesinin en büyük nedenidir. Ateşli silahların mızrağa karşı üstün tarafları için bakınız: Rogers, C. (2012). *Tactics and the face of battle*. Tallett, F&Trim, David J.B. içinde, *European Warfare, 1350–1750* (s. 159-180). Cambridge: Cambridge University Press.

⁵ 1597 yılında yapılan Turnhout Savaşı'nda Hollandalılar tarafından öldürülen kişi Varas Kontu Philibert de Rye olup onun ölümünden sonra yönetim oğlu Claude de Rye'a geçmiştir. Savaşı anlatan ve/veya Aşağı Ülkeler İsyanı'nı konu edinen eserlerden bazıları Turnhout'ta hayatını kaybeden ismin Claude de Rye olduğunu belirtse de burada ölen kişi onun babası Philibert de Rye'dir. Uzun yıllar boyunca İspanya'ya hizmet eden Claude de Rye, 1601 yılında bacağını kaybetmiştir. Protez bacakla yaşamasına rağmen Claude de Rye, İspanyolların 1624'te Breda'yı almasında önemli rol oynamıştır. Claude de Rye, hayatının son yıllarında valiliğini yaptığı Namur'da 1648'te ölmüştür.

Kaynaklar

- A DISCOURSE MORE AT LARGE OF THE LATE OVERTHROWVE GIUEN TO THE KING OF SPAINES ARMIE AT TURNEHAUT. (1597)*. Londra.
- BENTIVOGLIO, G. (1643). *Gverra de Flandes*. Madrid: Francisco Martinez.
- BLACK, J. (1995). A Military Revolution? A 1660-1792 Perspective. C. Rogers (Düz.) içinde, *The Military Revolution Debate Readings on the Military Transformation of Early Modern Europe*. New York: Routledge.
- BLACK, J. (2002). *European Warfare, 1494-1660*. New York: Routledge.
- COLLINS, A. (1746). *Letters and memorials of state, in the reigns of Queen Mary, Queen Elizabeth, King James, King Charles the First, part of the reign of King Charles the Second, and Oliver's usurpation*, C.1. Londra: T. Osborne.
- DE SLAG BIJ TURNHOUT. (1947). *De Militaire Spectator*, C.3, 130-142.
- DUYCK, A. (1862). *Journaal van Anthonis Duyck (1591-1602)*, C. I. Arnhem: Martinus Nijhoff.
- DUYCK, A. (1864). *Journaal van Anthonis Duyck*, C.II. Arnhem: Martinus Nijhoff.
- HÉLDER CARVALHAL, A. M. (2021). *The First World Empire Portugal, War and Military Revolution*. Abingdon: Routledge.
- HOEK, J. J. (1914). *De Veldtocht van Prins Maurits in 1597*. 's Gravenhage: Nijhoff.
- ISRAEL, J. (1977). "A Conflict of Empires: Spain and the Netherlands 1618-1648". *Past & Present*, S.76, 34-74.
- KALKAN, M. T. (2014). *İsyandan Cumhuriyete: Hollanda'nın İspanya'ya Karşı Bağımsızlık Mücadelesi (1597 – 1648)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.
- LA NOUË, F. de. (1587). *The politicke and militarie discourses of the Lord de La Nouue*. Londra: Thomas Cadman & Edward Aggas.
- MENDOZA, B. D. (1597). *Theorique and Practise of Warre*. Middleburg: Richard Schilders.
- NIMWEGEN, O. van. (2012). The transformation of army organisation in early-modern western Europe, c. 1500–1789. F. T. Trim (Düz.) içinde, *European Warfare, 1350–1750* (s. 159-180). Cambridge: Cambridge University Press.
- OMAN, C. (1937). *A History of the Art of War in the Sixteenth Century*. Londra: Methuen Co.
- ORLERS, J. (1613). *The triumphs of Nassau*. Londra: Adam Islip.
- PARKER, G. (1976). "The 'Military Revolution,' 1560-1660--a Myth?". *The Journal of Modern History*, C. 48, S. 2, 195-214.

- PARKER, G. (2007). "The Limits to Revolutions in Military Affairs: Maurice of Nassau, the Battle of Nieuwpoort (1600), and the Legacy". *The Journal of Military History*, C. 71, S. 2, 331-372.
- PARKER, G. (2013). *The Military Revolution: Military Innovation and the Rise of the West, 1500-1800*. Cambridge: Cambridge University Press.
- PARKER, G. (2022). *The Cambridge Illustrated History of Warfare*. Cambridge: Cambridge University Press.
- PARROTT, D. (1995). Strategy and Tactics in the Thirty Years' War: The Military Revolution. C. Rogers (Düz.) içinde, *The Military Revolution Debate Readings on the Military Transformation of Early Modern Europe* (s. 227-253). New York: Routledge.
- PUYPE, J. P. (1997). Victory at Nieuwpoort, 2 July 1600. M. van Hooft (Düz.) içinde, *Exercise of Arms: Warfare in the Netherlands, 1568-1648* (s. 69-113). Leiden: Brill.
- ROBERTS, M. (2018). The Military Revolution, 1560-1660. C. Rogers (Düz.) içinde, *The Military Revolution Debate Readings on the Military Transformation of Early Modern Europe* (s. 13-37). New York: Routledge.
- ROGERS, C. J. (2012). Tactics and the face of battle. F. T. Trim (Düz.) içinde, *European Warfare, 1350-1750* (s. 203-235). Cambridge: Cambridge University Press.
- SHAKESPEARE, W. (2005). *King Henry V*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SHAPIRO, J. (1989). "Revisiting 'Tamburlaine: Henry V' as Shakespeare's Belated Armada Play". *Criticism*, C. 31, S.4, 351-366.
- VERE, S. F. (1888). *The Fighting Veres: Lives of Sir Francis Vere*. Londra: St. Dunstan's House.
- WILLIAMS, S. R. (1590). *A Briefe Discourse of Warre*. Londra: Thomas Orwin.